

УДК 81'255:81'36(=111:=161.2)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ ЛЮСІ-МОД МОНТГОМЕРІ ANNE OF GREEN GABLES ТА ЙОГО УКРАЇНОМОВНОГО ВАРІАНТУ)

Мінцис Е.Є., старший викладач
кафедри англійської філології

Колдра Л.А., магістрант
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

У статті проаналізовано лінгвостилістичні особливості роману Люсі-Мод Монтгомері *Ann of Green Gables* та його перекладу у виконанні Анни Вовченко. Визначено стратегію та типи трансформацій, застосованих перекладачкою, і способи збереження стилістичного балансу між оригіналом та україномовним перекладом.

Ключові слова: переклад, стратегія, трансформація, стилістичний баланс.

В статье проанализированы лингвостилистические особенности романа Люси-Мод Монтгомери *Ann of Green Gables* и его перевод в исполнении Анны Вовченко. Определены стратегия и типы трансформаций, используемых переводчицей, а также способы сохранения стилистического баланса между оригиналом и переводом на украинский язык.

Ключевые слова: перевод, стратегия, трансформация, стилистический баланс.

Mintsys E.Ye., Koldra L.A. LINGUO-STYLISTIC PECULIARITIES OF TRANSLATING FICTION TEXT (BASED ON LUCY MAUD'S NOVEL ANNE OF GREEN GABLES AND ITS UKRAINIAN VARIANT)

The article deals with the analysis of linguo-stylistic peculiarities of Lucy Maud Montgomery's novel *Anne of Green Gables* and its translation performed by Anna Vovchenko. It defines the strategy and types of transformations employed by the translator as well as the ways of preserving stylistic balance between the original and its translation into Ukrainian.

Key words: translation, strategy, transformation, stylistic balance.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми художнього перекладу посідають важливе місце у літературному процесі та привертають увагу сучасних мовознавців. Різні аспекти художнього перекладу досліджували О.І. Білецький, М.П. Драгоманов, Р.П. Зорівчак, В.Н. Комісаров, В.В. Коптілов, І.В. Корунець, М.О. Кур'янова, Ю.Д. Левін, Т.Є. Некряч, О.О. Потєбня, О.О. Селіванова, А.В. Федоров, О.І. Чередниченко та ін. Оскільки художній переклад – це доволі складний процес, існує чимало думок щодо нього. Так, Д. Дюришин стверджує, що художній переклад – це відображення думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтілення його образів у матеріал іншої мови [1, с. 166]. О.П. Логвиненко визначає художній переклад як одну з найефективніших жанрових форм міжкультурної комунікації іншомовного письменника з читачем, а також як один зі способів мовно-психологічної трансляції його творчого задуму [5, с. 118]. М.Г. Шемуда зазначає, що художній переклад – це завжди взаємодія і взаємовплив культур, до яких належить

текст оригіналу й текст перекладу. Цей вплив не можна звести тільки до мовної взаємодії, він охоплює всі сторони життя, відображені у художньому творі, особливий національний колорит, йому притаманний, національну своєрідність оригінального твору [11, с. 164]. Основні вимоги до перекладу художнього тексту включають такі параметри: точність, лаконічність, ясність та літературність [8]. Важливою ознакою перекладу є досягнення адекватності. І.В. Корунець дотримується думки, що адекватний або еквівалентний переклад здійснюється на рівні, необхідному й достатньому для передачі змісту при дотриманні норм мови, на яку здійснюється переклад [3, с. 12]. За визначенням А.В. Федорова, адекватність – це вичерпна передача значенневого змісту оригіналу й повна функціонально-стилістична відповідність йому [10, с. 182]. М. Лозинський вважає, що перекладач повинен встановити функціональну еквівалентність між структурою оригіналу і структурою перекладу, відтворити у перекладі єдність форми і змісту, під яким розуміється художнє ціле, тобто донести до читача найтонші нюанси творчої думки автора, ство-

рених ним думок і образів, що вже знайшли своє максимально точне вираження у мові оригіналу [6, с. 106]. Переклад – поліфункціональний процес, який виконує декілька важливих функцій: естетичну, інформативну (посередницьку) і творчу [11]. Слід зазначити, що у процесі перекладу перекладач є медіатором між автором та читачем, його завданням є правильно виробити перекладацьку стратегію. Л. Венуті пропонує дві стратегії: доместикацію та форенізацію [13]. Завдяки першій текст-переклад сприймається як оригінал. Проте друга покликає «донести до свого читача відчуття іноземної культури» [9, с. 5].

Оскільки, як зазначають вітчизняні дослідники Р.П. Зорівчак та І.В. Корунець [2, с. 17], англійська художня проза недостатньо репрезентована в українській культурі, запропоноване дослідження є актуальним.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз лінгвостилістичні особливості роману Люсі-Мод Монтгомері *Ann of Green Gables* [12] українською мовою у виконанні Анни Вовченко [7] та простеження способів дотримання стилістичного балансу між оригіналом та україномовним перекладом.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основу роману *Ann of Green Gables*, який був опублікований у США у 1908, покладено дитячі спогади письменниці. Успіх твору був миттєвим, і книга стала класикою американської літератури. Марк Твен назвав руденьку героїню Монтгомері на ім'я Енн «найбільш зворушливою й чарівною дитиною художньої літератури від часів безсмертної Аліси» [4].

Одною з характерних рис художньої прози є наявність значної кількості стилістичних засобів різного рівня (лексичних, синтаксичних та лексико-синтаксичних), завдяки яким автору вдається досягти бажаного художнього ефекту. Чимало стилістичних засобів знаходимо у досліджуваному романі Люсі-Мод Монтгомері *Ann of Green Gables*. Мова твору є яскраво метафоричною, образною та емоційною, що свідчить про талант і художню майстерність автора.

Одним із найчастіше вживаних стилістичних засобів є персоніфікація, яку автор застосовує в описах природи та місцевості. Наприклад: *The wild cherry-trees along the lane put on the loveliest dark red and bronzy green, while the fields sunned themselves in the aftermaths* [12, р. 152]. Анна Вовченко переклала це так: *Дикі вишні вздовж дороги кута-*

лися у найпрекрасніші відтінки темно-червоного й мідно-зеленого, а на луках і полях зійшла отава [7, с. 125]. Вважаємо, що перекладач знайшла вдалий відповідник з метафоричним забарвленням слову *put on* – *кутались*, що більш піднесено підкреслює красу природи. Проте не знаходимо персоніфікації полів в українському варіанті, хоча *fields sunned themselves* можна було б перекласти як *поля в отаві грілися на сонці*. При цьому персоніфікація була б збережена.

У деяких випадках перекладач майстерно передає персоніфікацію за допомогою інших стилістичних засобів, таким чином компенсуючи її відсутність у перекладі. Наприклад: *It was encircled by huge old willows and tall firs, beneath which flourished flowers that loved the shade* [12, с.109]. – *Довкола саду височили крилаті старезні верби та ялиці, під якими буяли тіньюлюбні квіти* [7, с. 91]. В оригіналі квіти персоніфікуються завдяки дієслову *loved*, у перекладі персоніфікація передана епітетом *тіньюлюбний*, який має скорше денотативне ніж конотативне значення і є більш нейтральним.

Головна героїня роману Енн надзвичайно емоційна, мова її високо експресивна. Автор майстерно передає всю гаму думок, почуттів, вражень дівчинки. Так, зміни та двоякість її настрою виражаються комбінацією засобів протиставлення, антитези та оксюморону: *Have we really only another mile to go before we get home? I'm glad and I'm sorry. I'm sorry because this drive has been so pleasant and I'm always sorry when pleasant things end. <...> But I'm glad to think of getting home* (антитеза). *<...> It gives me that pleasant ache again just to think of coming to a really truly home* (оксюморон) [12, с.25]. – *А нам справді ще мильо їхати додому? Це й добре, і погано. Погано тому, що їхати було так приємно, а я не люблю, коли приємні речі закінчуються. <...> Але я тїшуся, коли думаю, що їду додому. <...> А тепер від думки, що я їду у справжній дім, я знову відчуваю цей приємний біль* [7, с. 25]. В україномовному варіанті знаходимо дослівний відповідник оксюморона *pleasant ache* – *приємний біль*. Проте, на нашу думку, антитезу *I'm glad and I'm sorry* можна було б передати за допомогою особового речення, як і у тексті оригіналу: *Мені радісно і прикро*. Це краще б розкрило двоякі відчуття Енн, коли вона мала вперше потрапити у власний дім із дитячого притулку.

Автор передає схильність Енн до надмірної піднесеності та пишномовності через

чисельні гіперболи, які переплітаються з багатьма іншими стилістичними засобами. Так, у наступному прикладі неодноразово повторювана метафорична гіпербола *in the depths of despair*, яка майстерно перекладена А. Вовченко у *безодні розпуки*, підсилюється порівнянням *eyeing her as if it were a serious shortcoming* – дивлячись на неї так, як ніби то була серйозна вада (що підкреслює особливість сприйняття екзальтованості Енн Маріллою), а також ідіомою-метафорою *a lump comes right up your throat*, у перекладі забарвленою ідіомою-порівнянням *тобі у горлі наче кіл стає* (що є цілком характерним для емоційної мови дівчинки та відображає її психологічний стан). Слід зазначити, що при перекладі фразеологізмів Анна Вовченко застосовує стратегію доместикації: *'You're not eating anything,' said Marilla sharply, eyeing her as if it were a serious shortcoming. Anne sighed. 'I can't. I'm in the depths of despair. Can you eat when you are in the depths of despair?'* *'I've never been in the depths of despair, so I can't say,' responded Marilla. 'Weren't you? Well, did you ever try to IMAGINE you were in the depths of despair?'* *'No, I didn't.'* *'Then I don't think you can understand what it's like. It's very uncomfortable feeling indeed. When you try to eat a lump comes right up in your throat and you can't swallow anything <...>'* [12, с. 35]. – *Ти нічого не їси, – суворо зауважила Марілла, дивлячись на неї так, як ніби то була серйозна вада. Енн зітхнула. – Не можу. Я у безодні розпуки. Ви можете їсти, коли ви у безодні розпуки? – Ніколи не була у безодні розпуки, тому не скажу, – відповіла Марілла. – Ніколи? А ви бодай намагалися уявити? – Ні. – Ну, то ви, мабуть, не зрозумієте, як це. А це дуже неприємне відчуття. І тоді, коли намагаєшся їсти, тобі у горлі наче кіл стає, і ти нічого не можеш проковтнути <...>* [7, с. 32].

У прикладі *My heart is broken. The stars in their courses fight against me, Marila. Diana and I are parted forever* [12, с. 163]. – *Моє серце розбите. Наче саме небо проти мене, Марілло. Нас з Діаною розлучають довіку* [7, с. 133] метафорична гіпербола *My heart is broken*, яка відображає безмежне страждання Енн з приводу розлуки з її найкращою подругою, була перекладена дослівно, оскільки в українській мові є її прямий відповідник. При перекладі персоніфікації *The stars in their courses fight against me* Анна Вовченко застосовує прийом генералізації, замінивши слово *зірки* на *небо*, що компенсує більш нейтральне *бути проти* замість *fight against me*.

Зважаючи на надзвичайну емоційність мови Енн, у ній зустрічаємо багато гіперболізованих епітетів виражених прикметниками у найвищому ступені порівняння. Наприклад: *This Island is the **bloomiest** place.* <...> *I've always heard that Prince Edward Island was the **prettiest** place in the world* [12, с. 20]. – *Мабуть, Острів Принца Едварда – це **найбільш квітуче** місце у світі.* <...> *Я чула, що цей острів **страшенно гарний*** [7, с. 20]. У першому випадку завдяки граматичній заміні синтетична форма *bloomiest* передана аналітичною *найбільш квітуче*. У другому ж перекладач застосовує частково антонімічний переклад, де епітет-гіпербола *prettiest* переходить у оксюморон *страшенно гарний*. При цьому стилістичний баланс не порушується.

Головна героїня твору зображена як надзвичайно чутлива, відкрита дівчинка з багатою фантазією, здатна сприймати красу природи, милуватися нею та в емоційний спосіб ділитися своїми враженнями. Вона дає промовисті назви (антономазії) оточуючим місцям, щоб підкреслити своє захоплення ними. Це створює піднесений настрій та додає експресивності мові персонажу. Перекладач передає ці назви за допомогою більш яскравих та барвистих слів та наповнює твір новими асоціативними зв'язками, які викликають нові образи, властиві читачу [11, с. 164-168]. Так, у наступних прикладах антономазії назви стають стилістично значущими і підкреслюють романтичність героїні: *But they shouldn't call that lovely place the Avenue. There is no meaning in a name like that. They should call it – let me see – the **White Way of Delight**. Isn't that a nice imaginative name?* [12, с. 25]. – *Але це чудове місце не варто називати Алеєю. Ця назва зовсім порожня. Краще – зараз, я придумую – **Білий Шлях Зачудування**. Правда гарно, і дуже образно* [7, с. 24]. Обраний варіант перекладу слова *delight* (задоволення, захоплення) – *зачудування* підносить значення цієї лексичної одиниці. Окрім цього, тут знаходимо випадок антонімічного перекладу, який додає категоричності мові дівчинки та свідчить про її наполегливість та відвертість: *There is no meaning in a name like that.* – *Ця назва зовсім порожня.* Також завдяки застосуванню антономазії звичайний ставок (*Barry's pond* – *ставок Баррі*) на устах Енн перетворюється на *the Lake of Shining Waters* – *Озеро Осяйних Вод*.

Чимале значення у романі належить алюзіям, до яких часто вдається Люсі-Мод Монтомері. Наприклад: *In geometry Anne met her*

Waterloo [12, с. 174]. – *Геометрія стала для Енн особистим Ватерлоо* [7, с. 143]. Оскільки твір здебільшого призначений для дитячої аудиторії, а основне завдання перекладача полягає у тому, щоб він був повністю зрозумілий читачеві, Анна Вовченко робить примітку (яку можна вважати описовим перекладом або експлікацією), де пояснюється значення Ватерлоо («місцевість у Бельгії, де у 1815 році Наполеон зазнав нищівної поразки»). Завдяки цьому читачеві неважко здогадатись, що Ватерлоо у цьому контексті символізує особисту поразку Енн, яка полягала у неспішності з геометрії.

Синтаксис твору Люсі-Мод Монтгомері характеризується переважно складними структурами, ускладненими, складносурядними та складнопідрядними реченнями. Серед них знаходимо багато дієприкметникових, дієприслівникових та порівняльних зворотів, вставних конструкцій та ланцюги однорідних членів речення. Переклад Анни Вовченко максимально наближено до оригіналу та відбиває цю специфіку авторського тексту. Проте простежуються випадки, коли перекладач вдається до граматичних трансформацій (найчастіше це членування речення) з метою полегшення сприйняття тексту (очевидно, орієнтуючись на дитячу аудиторію).

Серед синтаксичних стилістичних засобів у романі знаходимо інверсію, повтор, риторичне запитання та гіпофору, відокремлення та перелічення.

Наприклад, така інверсія наголошує на вигляді подвір'я Катбертів, підкреслюючи його охайність та привабливість: ***Very green and neat and precise was that yard, set about on one side with great patriarchal willows and the other with prim Lombardies*** [12, с. 5]. – <...> *А було це дуже охайне, зелене й скромне обійстя, де з одного боку росли старезні верби, а з іншого – прямі суворі тополі* [7, с. 9]. Попри деякі зміни (полісиндетон передано асиндетоном, епітет *patriarchal* з піднесеним значенням *патріархальний*, *поважний* компенсовано епітетом *старезний* з більш нейтральним значенням, проте прикметник вжито у найвищому ступені порівняння), перекладачу вдалося зберегти інтонаційний малюнок оригіналу.

Різні види повторів додають до емотивності і експресивності тексту. Так, в оригіналі знаходимо цілу низку повторів (послідовний, анафора, морфологічний) в одній тираді, яку промовляє Енн: ***'I hate you, ' she cried in***

a choked voice, stamping her foot on the floor. 'I hate you – I hate you – I hate you –, ' a louder stamp with each assertion of hatred. 'How dare you call me skinny and ugly? How dare you say I'm freckled and redheaded? [12, с. 83]. – *Я вас ненавиджу!* – здушено прокричала вона. *Тупаючи ногою. – Ненавиджу! Ненавиджу! Ненавиджу!* – І з кожним наступним ствердженням *ненависті* дівчинка *тупала* дедалі сильніше. – *Як ви смієте казати, що я худюча й брідка? Як ви смієте казати, що у мене ластовиння й руді коси?* [7, с. 69]. Перекладач майстерно передає цей стилістичний засіб українською мовою для відображення нестримних емоцій Енн у відповідь на слова Місіс Рейчел, які глибоко образили дівчинку.

Цікавою є тенденція автора до вживання віддалених повторів (*distant repetition*). Ними «пронизаний увесь» твір і їх можна вважати ключовими словами та виразами, які відіграють значну роль у творі і є надзвичайно важливими для головної героїні (*scope for imagination – простір для уяви, a bosom friend – сердечна подруга, kindred spirit – рідна душа* та ін.).

Риторичні запитання застосовуються у мові для привернення уваги читача чи слухача, для створення інтриги. Багато риторичних запитань містяться у діалозі балакуною та екзальтованою Енн з мовчазним Метью, з яким вона, філософствуючи, ділиться своїми почуттями та замилованістю життям та світом і при цьому не може, як завжди, стримати свої емоції: *'Well, that is one of the things to find out sometime. Isn't it splendid to think of all the things there are to find out about? It just makes me feel glad to be alive – it's such an interesting world. It wouldn't be half so interesting if we know all about everything, would it? There'd be no scope for imagination then, would there? But am I talking too much? People are always telling me I do. Would you rather I didn't talk? If you say so I'll stop ...'* [12, с. 20]. – *О, то це – це одне щось таке, про що належить колись довідатися. Хіба це не прекрасно – думати про те, скільки всього ми ще мусимо дізнатися? І тому я така рада, що живу – бо світ дуже-дуже цікавий! А якби ми знали все, було б зовсім не так цікаво, правда? Не було б зовсім ніякого простору для уяви. Але, може, я забагато говорю? Мені всі постійно це кажуть. Може, ви хочете, щоб я більше не говорила? Коли так, то я не буду* [7, с. 20]. З п'яти послідовних риторичних запитань Енн у перекладі збережено лише чотири. Проте цю невідповідність компенсовано окличним реченням,

якого немає в оригіналі. У такий спосіб перекладачеві вдасться зберегти стилістичний баланс.

З метою наголошення певних членів речення для конкретизації та створення емоційного ефекту Монтгомері використовує відокремлення, яке вдало комбінує з переліченням, повторами та лексичними стилістичними засобами (епітет, метафора, порівняння тощо). У романі відокремлення є характерним для описів природи, які допомагають розкрити настрій та внутрішній світ головної героїні: *It was October again when Anne was ready to go back to school – a glorious October, all red and gold, with mellow mornings when the valleys were filled with delicate mists as if the spirit of autumn had poured them in for the sun to drain – amethyst, pearl, silver, rose, and smoke-blue* [12, с. 240]. – *Коли Енн повернулася до школи, був жовтень, розкішний багряно-золотий жовтень із м'якими оксамитними ранками, коли долини були повні пухнастих туманів, наче дух осені наповнив їх, аби щедро напоїти сонце; тумани минулися всіма барвами: аметистовою, перлинною, сріблястою, рожевою й серпанковою блакиттю* [7, с. 195]. У перекладі було збережено не тільки відокремлення, але й усі інші стилістичні засоби (епітети, порівняння) та авторське членування цілого ускладненого речення.

Висновки. Отже, у результаті зіставлення тексту-оригіналу роману Люсі-Мод Монтгомері *Ann of Green Gables* з україномовним варіантом *Енн із Зелених Дахів* у виконанні Анни Вовченко можна зробити **висновок**, що існують деякі невідповідності при перекладі стилістичних засобів українською мовою. Це спричиняється з одного боку граматичними відмінностями обох мов, а з другого – особливостями вибору перекладацьких трансформацій. Попри це,

перекладачеві повністю вдалося передати задум автора першотвору, завдяки правильно обраній стратегії (переважно доместикації) зберегти структуру оригіналу, його емотивність і психологізм та донести його до україномовного читача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дюришин Д. Художественный перевод в междисциплинарном процессе. Проблемы особых междисциплинарных общностей. М.: Прогресс, 1993. 456 с.
2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози). Л.: Вид-во Львів. ун-ту, 1989. 216 с.
3. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця: Нова Книга, 2003. 448 с.
4. Кучеренко Дар'я. 20 найкращих перекладних книжок від ВсіКниги: частина перша. Друг читача. 12.04.2016. URL: <https://vsiknygy.net.ua/neformat/44277/>.
5. Логвиненко О. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект. Видавнича справа та мережеві видання. С. 117–122. URL: http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/2_1/17-Lohvynenko.pdf.
6. Лозинский М.Л. Искусство стихотворного перевода. Перевод – средство взаимного сближения народов: Сб. тр. М.: Прогресс, 1987. С. 91–106.
7. Монтгомері Люсі-Мод. Енн із Зелених Дахів: Роман / пер. з англ. Анни Вовченко. Львів: Урбіно, 2016. 320 с.
8. Переклади художньої літератури. Антаріо-М. URL: http://antario.kiev.ua/ua/1_3.
9. Потапова А.Є. Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. Ролінг): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство». Одеса, 2011. 20 с.
10. Федоров А.В. Введение в теорию перевода. М.: Изд-во на иностр. яз., 1958. 336 с.
11. Шемуда М.Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя: Філологічні науки. Книга 1. 2013. С. 164–168.
12. Montgomery Lucy Maud. *Anne of Green Gables*. N.Y.: Bantam Books, 1976. 309 p.
13. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge, 1995. URL: <http://ruthal.blog.com/files/2012/01/venuti.pdf>.